

Charta byla velká věc!

S Dickem Verkijkem o černoších v ČSSR, okupaci, Janu Patočkovi a výsleších na StB

Jak jste se začal zajímat o Československo? Kdy jste se poprvé rozhodl zaměřit se na naši zemi?

Bylo to již v roce 1948 – to mi bylo osmnáct let –, když tu proběhl puč. Zaujalo mě to hlavně proto, že Československo byla demokratická země v západním slova smyslu – na rozdíl od Maďarska nebo Polska, kde už fungoval víceméně totalitní režim. O to bylo zajímavější, že v Praze došlo k převratu. Navíc jsem zažil německou okupaci Nizozemska, kdy jsem si uvědomil, jak důležitá je demokracie a svoboda slova. Za třetí pocházím z rodiny se silnou sociálnědemokratickou tradicí a tehdy jsem byl a stále jsem sociální demokrat. Všiml jsem si, že komunisté používají stejný slovník jako sociální demokraté, ale v jádru se ty systémy zcela liší. Rozčilovalo mě, že je tato frazeologie takto zneužívána a že se někde zase dějí věci, které se mi za okupace tolik nelíbily. Tak jsem se začal zajímat o země východního bloku. V roce 1958 jsem je začal navštěvovat jako žurnalista na volné noze. Nejprve Polsko, pak i Sovětský svaz. Tam tehdy ještě nefungoval dissent ani opozice, takže na počátku jsem mohl cestovat přes hranice legálně.

A s mojí první cestou do Československa to bylo tak... V roce 1958 jsem psal o situaci v Sovětském svazu, kde jsem samozřejmě viděl dost ošklivých věcí, o kterých jsem podal zprávu. O rok později, tedy v roce 1959, jsem se chtěl vypravit do Československa. Šel jsem proto na československou ambasádu v Haagu a zažádal jsem o vízum. Tam mi řekli, že jsem měl psát pravdu o Sovětském svazu. Zeptal jsem se tedy, jestli si mám pro vízum zavjet do Sovětského svazu. (smích) Moje odpověď se jim nelíbila, takže jsem vízum nedostal. Ale v Polsku byl režim celkem volný, v roce 1956 se k moci dostal Gomułka, takže

do Polska jsem mohl. A ve Varšavě jsem požádal o tranzitní vízum přes Československo do Rakouska. Ambasáda zrovna zavírala, takže neměli čas si mě zkontrolovat a tranzitní vízum jsem dostal. Tak jsem v roce 1962 poprvé přicestoval do Prahy. A později intervenovalo naše ministerstvo zahraničních věcí a v roce 1963 jsem se dostal do Československa legálně. Pořídil jsem pro nizozemskou televizi první reportáže z komunistické země. StB mě sledovala už od začátku, jak jsem zjistil z dokumentů, které mám z vašeho ústavu. Pak jsem se dostal do kontaktu s opozicí, nejen tady, ale i v dalších zemích. S lidmi, kteří se postavili proti totalitnímu systému, jsem se přirozeně spřátelil.

Na co jste se soustředil ve vašich prvních reportážích z Československa? Jakými tématy jste se tu zabýval?

Kolektivní zemědělství, Lidice a černošští studenti na vysokých školách, to byla moje témata. Doslechl jsem se totiž, že tu došlo k jakýmsi výtržnostem. Slyšel jsem o několika takových případech. Zpočátku o tom nechtěli mluvit, ale nakonec jsme se k tomu dostali, protože tyto problémy skutečně existovaly. Zajímavá byla i ta družstva, dělal jsem rozhovor s kýmisi, kdo tam měl na starost finance. V televizi vypadal jako nějaký vystrašený ptáček. Mluvil o tom, že původně působil v úplně jiné profesi, ale že ho z práce vyhodili a poslali do družstva v nějaké zapadlé vesnici. To v Lidicích – vždycky jsem se totiž zajímal o druhou světovou válku – mě opravdu rozzlobil ten pomník. Byl jsem tím až znechucen. Mezi všemi německými zvěrstvy tam byly uvedeny i Drážďany. A ty přece vybombardovali Američané. Skutečně mě to rozčililo, tak jsem se k tomu v reportáži také vyjádřil.

Tak vznikly mé první tři televizní pořady ve spolupráci s Československou televizí. Dali mi tehdy kameramana a veškeré vybavení. Pro ně i pro nás to byla první příležitost pracovat s žurnalisty z opačné strany železné opony. Takhle to všechno začalo.

Kdy jste potom znovu přijel do Československa?

Byl jsem tu hodněkrát: v roce 1965, 1967... to už se schylovalo k Pražskému jaru, ale na Západě tomuto fenoménu moc velkou pozornost nevěnovali. A jelikož už jsem měl jisté zkušenosti a dokázal jsem porozumět oficiálnímu tisku, řekl jsem svému šéfovi, že chci jet do Československa, protože tam právě začal konec komunismu. Takže už v březnu jsem byl v Praze. Velmi živě si pamatuji den – myslím, že to byla sobota 9. března –, kdy byla zrušena cenzura a *Rudé právo* – komunistické *Rudé právo* – publikovalo článek o koncentračním táboře v Leopoldově a otevřelo diskusi na téma, zda mohl být Jan Masaryk vyhozen z okna. Do té doby to byla samozřejmě sebevražda. Byl jsem tedy přesvědčen, že konec je blízko. A když došlo k invazi, byl jsem naprosto šokován. Nebylo to tak dlouho, co jsem volal svému šéfovi a vykládal mu, že se v Praze konečně cítím tak, jak jsem se cítil v Holandsku 4. května 1945, kdy jsme byli osvobozeni od německé okupace.

Zajímalo Holanďany Pražské jaro?

Ano, události roku 1968 měly u nás značnou odezvu. Československu byl věnován prostor v hlavních zprávách. První reportáže jsem pořídil já, protože jsem se o země východního bloku zajímal již od roku 1958 a naučil jsem se číst mezi řádky. Právě mezi řádky jste mohli zjistit, že se tu děje něco skutečně zajímavého. Proto

Dick Verkijk s Adamem Hradilkem v Praze v roce 2010

Foto: Přemysl Fialka

jsem mohl natočit první reportáže o Pražském jaru roku 1968.

Přišlo vám to podobné situaci ve Francii nebo v Německu, kde v té době probíhaly studentské revoluce?

K něčemu takovému došlo i v Holandsku, šlo o jakousi vlnu, která se prohnala celou západní Evropou. Ale myslím, že zrovna ve Francii se lidé mnohem více zajímali o to, co se děje u nich doma, než o nějaké Československo. Takto paušálně se to samozřejmě posuzovat nedá, ale myslím, že třeba právě v Holandsku byl zájem o to, co se děje v Praze a v celém Československu, mnohem větší.

Zažil jste přímo invazi?

Dorazil jsem do Československa hned po vstupu vojsk, ještě 21. srpna. Přes hranice nás hned nepustili, museli jsme několik dní čekat. Do Prahy jsme se dostali asi 23. srpna. Okupace stále probíhala. Bydlel jsem v hotelu Evropa, takže nezapomenu na tanky před Svobodným slovem, které mířily přímo na náš hotel. Situace byla velmi napjatá. Kolovaly například zvěsti, že Rusové střelí po lidech s kamerou. Nemyslím si, že to byla pravda, ale tehdy jsme tomu věřili. A kameraman, kterého jsem si najal, byl z toho

všeho trochu nesyvůj. Nic neřekl, ale cítil jsem, že si myslí něco v tom smyslu, že jeho s kamerou zastřelí a já si půjdu v klidu dál. Tak jsem mu řekl, ať si vždycky stoupne za mě a opře mi kameru o rameno, aby nás kdyžtak zastřelili oba. (smích) A jak můžete po skoro padesáti letech vidět, nezastřelili nás. Dostat materiál ze země, to byl další problém. Několikrát jsme se vypravili na hranice a jednou nám kdosi řekl, ať dál nejezdíme, že jsou tam Rusové, ať to provedeme jinde. Takže jsem musel najít nějaké jiné místo. Bylo to zkrátka problematické, nejen že se střelilo, ještě jste ty materiály musel dostat ze země.

O každé z vašich návštěv bychom jistě mohli hovořit celé hodiny, ale já bych se rád zaměřil na vaše aktivity v Československu v roce 1969.

Ano, byl jsem tu i v devětašedesátém. V letech 1963–68 jsem pracoval s kameramanem Jiřím Sekerkou. V roce 1968 odešla jeho rodina do zahraničí a bydleli i u mě. On tu ještě nějaký čas zůstal. Stali se z nás dobří přátelé. V roce 1969 jsem pracoval s Vladimírem Tůmou. To už se k moci dostal Husák, takže bylo těžší něco podnikat. Jeli jsme třeba autem a on mi najednou povídá: „Sledují nás!“ Tak

jsme rychle ujížděli přes celou Prahu k němu domů. Pak mi řekl, že už se mnou nemůže dál pracovat. A mně bylo jasné, že bez kameramana mohu točit reportáže nanejvýš tak pro rádio. Později jsem hodně přemýšlel o tom, jestli nás skutečně sledovali. Nechci nikoho soudit, ale zjistil jsem, že ten člověk byl na seznamu spolupracovníků StB. Ale jestli pro ně pracoval už tenkrát a celé si to vymyslel, aby se mnou už nepřišel do styku, to nevím.

To byl ten člověk, co nahrál poslední slova Jana Palacha?

Ano, i k tomu došlo v devětašedesátém. Zpočátku se o nahrávce nezmínil, řekl mi jen, že má fotky Jana Palacha v nemocnici. A že mi je dá, až přijedu příště. Což bylo v roce 1970 a dostat se do Československa už bylo mnohem těžší, protože mi v Haagu nedali vízum. Musel jsem to vzít přes Vídeň. S ním už jsem se nesetkal, ani jsem nešel k němu domů, protože už jsem ho podezříval. Ty fotky jsem tedy nikdy neviděl. Potkal jsem ho až po sametové revoluci – to jsem hned dorazil, pochopitelně –, někdy v lednu 1990. Řekl mi, že ví o někom, kdo má nahrávku té doktorky – tuším, že Kuničková se jmenovala – s Janem Palachem, a že za ni chce 500 marek. Pět set marek jsem samozřejmě neměl, nebylo to tak, že jsem pro ně rovnou sáhl do kapsy. Musel jsem si půjčit od kolegy. Když jsem si to pak pustil, bylo mi hned jasné, že to není amatérská nahrávka, Palacha i tu ženu bylo velmi dobře slyšet. Mluvil sice dost pomalu, ale kvalita zvuku byla dobrá. Až později jsem zjistil, že tu nahrávku pořídil on sám. Když jsem ho po pár letech potkal, připustil, že měl k dispozici poměrně kvalitní mikrofony. Tvrdil ale, že byl v té nemocnici náhodou, čemuž jsem nevěřil. Znal lékařku, která rozhovor vedla, šli k Palachovi spolu.

Později ale popřel, že byste mu zaplatil...

Zabývám se tím ve svých pamětech, které vyšly i česky. A ve vyúčtování pro nizozemskou televizi a rádio,

kteř jsem si schoval, jasně uvádím, že nahrávka Palacha stála pět set německých marek. Což je beze vší pochybnosti pravda.

Tušíte, proč něco takového tvrdil?

Myslím, že chtěl něco utajit. Kdyby neměl co skrývat... Tvrdil mi, že musí zaplatit té lékařce. Ta to však popřela. Jsem proto přesvědčený, že ty peníze skončily u něj. I doktorka Moserová byla k postupu své kolegyně velmi kritická a tušila, že s tím rozhovorem to nebylo tak úplně v pořádku, že to byla práce StB, která se na poslední chvíli pokoušela zjistit, kdo jsou lidé, kteří se Palacha podle jeho vlastních slov chystali následovat. Řekl, že je první, další že budou následovat. Potřebovali proto za každou cenu zjistit, kdo jsou ti další. Později se stejně zachoval Zajíc, který není v bývalém Československu až tak známý.

Kdy jste se poprvé doslechl o Chartě 77?

Hned, pochopitelně. To byla velká věc.

Dozvěděl jste se to z médií, nebo přes někoho z Prahy?

Z médií. Nizozemský ministr zahraničí van der Stoel měl tehdy již dlouho naplánovanou cestu do Československa, což by za daných podmínek, kdy bylo zatčeno tolik lidí, nevypadalo vůbec dobře. Rozhodl se proto pro kompromis a řekl československé vládě: *Ano, přijedu, ale se zástupci tisku. A žádnému z nich neodmítnete udělit vízum.* – *Ano, samozřejmě,* odpověděli mu. A na začátku ledna se mě zeptal: *Chceš jet do Prahy? – Jestli chci do Prahy? No jistě, že chci do Prahy.* Znali jsme se velmi dobře, protože jsme kdysi byli ve stejné buňce sociálnědemokratické mládeže. Když předtím mluvil o těch vízech, šlo mu hlavně o mě. Tehdy tvrdili, že to nebude problém, ale když viděli na seznamu moje jméno, vyděsili se. Prohlásili, že něco takového nepřichází v úvahu, že jsem tam byl v šedesátém sedmém zatčen, že jsem byl ve vězení... že jsem zkrátka persona non

Dick Verkijk se narodil 4. července 1929 v Haagu. Od padesátých až do devadesátých let 20. století byl nejvýznamnějším holandským novinářem zaměřeným na východní Evropu a Sovětský svaz. Novinářskou kariéru započal v patnácti letech v okupovaném Holandsku, kdy s kamarádem vydával ilegální noviny. Vystudoval politickou a sociální vědu a žurnalistiku na univerzitě v Amsterdamu. Roku 1948 nastoupil dráhu profesionálního žurnalisty. Věnoval se nejprve válečným událostem, později se zaměřil na reportáže z komunisty utiskované Evropy. Pracoval v tiskovinách *Het Vrije Volk* a *Vrij Nederland*, posléze jako redaktor televizních (TV VARA) a rozhlasových pořadů (Rádio NOS). Díky nezávislé žurnalistice, nebojácnosti a aktivnímu vystupování na obranu lidských práv byl postupně vykážán z řady zemí komunistického bloku, přičemž prvním státem, ze kterého byl vyhoštěn, bylo Československo (1970). Do Československa jezdil točit reportáže od počátku šedesátých let. Nesmazatelně se však zapsal do československé historie tím, že krátce po vydání Prohlášení Charty 77 zorganizoval setkání Jana Patočky s prvním významným oficiálním představitelem ze Západu – holandským ministrem zahraničí Maxem van der Stoelem. V roce 2002 vyšla v Česku jeho autobiografie *Od pancéřové pěsti k pancéřové vestě – šedesát let (ne)žurnalistických vzpomínek*. V roce 2006 vyvolal v Holandsku poprask, když nařkl jednoho z nejvýznamnějších holandských poválečných spisovatelů Harryho Mulische z členství v Jeugdstorm – holandské období Hitlerjugend.

Foto: Přemysl Fialka

grata. Několik měsíců předtím měl jet van der Stoel do Saúdské Arábie a jednomu z novinářů z jeho doprovodu, který byl Žid, odmítli dát vízum. Tak jim řekl, že nejede. A skutečně nepřišel. Takže v Československu jim mohlo být jasné, co se stane, když mi nedají vízum. Prostě by cestu zrušil. Tak mi ho radši dali. (smích)

Když jsem s van der Stoelem mluvil před odjezdem a ptal se, jestli se setká s lidmi z Charty 77, řekl mi, že ne, protože jeho poradce je toho názoru, že by je tím jen dostal do problémů. Oponoval jsem tím, že to říkají poradci vždycky, že ti lidé by byli nadšení, kdyby s ním mohli mluvit, nehledě na

následky. Řekl, že to stejně neudělá. Zavolał jsem profesorovi Martinu Bronsovi, dobrému příteli van der Stoela, který byl i mým přítelem a zároveň se zabýval Československem, tamními disidenty a tak dále. A on potom zavolał van der Stoelovi. A když už van der Stoel nastupoval do letadla, položila mu nizozemská televize stejnou otázku jako předtím já: jestli se setká s lidmi z Charty 77. Tentokrát prohlásil, že on osobně nebude v tomto směru vyvíjet žádnou iniciativu, ale že pokud se s ním budou chtít setkat, neodmítně je. Bylo mi jasné, že je to signál pro mě, abych setkání zorganizoval.

Ještě ten večer, co jsme dorazili do Prahy, jsem šel za Jiřím Hájkem. Muži, kteří stáli před domem, mi zastoupili cestu a ptali se, kam jdu. Řekl jsem, že jdu navštívit pana Hájka. Oni na to, že to není možné. Ptal jsem se proč, že přeci mohu navštěvovat, koho chci. Stále mě ale odmítali pustit. Řekl jsem jim, že jsem v delegaci ministra zahraničí, a chtěl jsem vědět, v čem je problém. Chvilí se radili a pak prohlásili, že tedy mohu nahoru, ale jen poslouchat, nic nenahrávat. A chtěli vidět můj pas, opsali si moje jméno a všechny údaje. Když jsem vyšel ven, už tam stálo další auto s příslušníky StB, kteří mi řekli, že mám jet s nimi. To jsem odmítl. Už předtím jsem se Hájka ptal, co se stane, když odmítnu, vzhledem k tomu, že mě sami pustili dovnitř. Řekl mi, že v takovém případě mě do auta prostě naloží. A začal se omlouvat... já se omlouval Hájkovi, Hájek se omlouval mně. (smích)

Takže mě nakonec odvezli do Bartolomějské, kde jsem pak v roce 1970 byl týden ve vazbě. Tenkrát výslech nikam nevedl, stále jsem se jen na něco vyptával. A tehdy jsem se také rozhodl, že pokud mě ještě někdy podobná organizace zatkne, nebudu se s nimi vůbec bavit. To jsem ještě netušil, že si to budu moci vyzkoušet s těmi samými lidmi z Bartolomějské. Zeptali se mě na jméno a pak chtěli vědět, co mám do činění s nepřítelem státu Hájkem. Řekl jsem, že na tuto otázku nebudu odpovídat, a chtěl jsem vědět, co jsem udělal špatného. Spustili na mě, že podle určitého paragrafu má StB právo vyslýchat cizince. To jsem připustil, poznamenal jsem ale, že se tak může stát, jen pokud dotyčný poruší zákon, a jaký zákon jsem tedy porušil. Z ničeho mě obvinít nemohli, ale jak jsem předpokládal, dál mě tam drželi. V devět hodin jim povídám: *Poslyšte, je devět hodin. Jsem tu jako doprovod ministra zahraničí, který bude mít v půl desáté tiskovou konferenci. A jestli tam nebudu, čeká vás mezinárodní skandál.* Zeptali se tedy, jestli jim alespoň vydám pásku, kterou jsem tam pořídil. Na což jsem jim řekl, že i na tuto otázku odmítám odpovědět. A oni mě

nechali odejít. (smích) Šel jsem za van der Stoel do Intercontinentalu...

O čem jste s panem Hájkem mluvil?

Jen obecně o Chartě 77.

Máte ještě ty pásky?

Měl bych je někde doma mít. Šel jsem tedy do Intercontinentalu. Když se van der Stoel zeptal, jak to šlo, a já mu řekl, že jsem se právě vrátil z Bartolomějské, podivil se a prohlásil něco v tom smyslu, že čekal, že k tomu dojde až zítra. (smích) Hájek mi ale řekl: *Jednou z významných postav je Havel, znáte Havla?* Hájek, Havel, Patočka... Havel už byl ve vězení, Hájek nemohl opustit dům, ale Patočka, jak mi Hájek řekl, se mohl stále volně pohybovat. Hned ráno jsem jel k němu domů pronajatým vozem. Věděl jsem, že van der Stoel má ten den několik hodin volných, tuším, že od dvanácti do dvou. Zeptal jsem se tedy Patočky, jestli by s ním chtěl mluvit. Zašeptal jen, že nemůžeme mluvit, že musíme rychle do auta. Jeli jsme tedy do Intercontinentalu, kde došlo k tomu slavnému setkání se všemi dalšími nizozemskými novináři. Tuhle nahrávku mám doma zcela určitě. Patočka tehdy prohlásil: *Nejsme revolucionáři, jen chceme po vládě, aby dodržovala své vlastní zákony.*

Ten večer dorazila do Intercontinentalu řada dalších disidentů. Zdeněk Mlynář, Kriegel a další, obklopeni doslova zástupem lidí od StB. Dopadlo to dobře, protože byli tak rozrušení, že zrušili jak setkání s Husákem, tak se Štrougalem, který byl tehdy předsedou vlády, takže program návštěvy byl – naštěstí – v troskách. Vzpomínám si, že hned poté v Rumunsku – kde bylo zemětřesení a všichni od tisku jsme se tam přesunuli – jsem mluvil s Paulem Gomou, opozičním spisovatelem tvrdě kritizujícím režim, který prohlásil, že takhle by se měl zachovat každý ministr. Patočkova řeč tedy velmi povzbudila disidenty v celém východním bloku, nejen v Československu. Těší mě proto, že jsem mohl něco takového zorganizovat. Když ale Patočka zemřel, slychal

jsem v Holandsku řeči jako: *Víš už, co se stalo? Jak se teď cítíš?* Zabili jsme ho snad já s van der Stoel? Patočku zabila StB... Cestou z hotelu jsme navštívili Vladimíra Škutinu, který už měl bohužel také co do činění s StB. Patočka mu tehdy řekl, že to byl jeden z nejlepších dní jeho života. Jsem proto přesvědčený, že měl ze setkání s van der Stoel radost. Zemřít samozřejmě nechtěl, to je jasné.

Bylo to vaše první setkání s Janem Patočkou?

Ano, nikdy předtím jsem ho nepotkal.

Natočil jste s ním rozhovor, než jste se vydali za ministrem?

Ne. Ale když jsme se vrátili k němu domů, byl tam zrovna Ludvík Vaculík, jehož jsem znal z osmašedesátého, a hned na mě spustil: *Was machst du hier, Gauner?* (A co ty tu chceš, chlače?) (smích) Skutečně milý člověk. Takhle to tedy bylo s Patočkou.

Ještě bych se vrátil k vašemu zatčení v roce 1970. Mohl byste mi říci, kdy jste přijel do Československa, co jste tu dělal a co následovalo?

Po roce 1969 jsem se ocitl na seznamu nežádoucích osob, přesto se mi na československé ambasádě ve Vídni podařilo získat vízum a dostat se do země. Celé to podrobně popisují ve své knize. No každopádně mi bylo jasné, že mě neustále sledují. Seděl jsem v hotelu Evropa a nevěděl, co mám dělat. Chtěl jsem točit rozhovory, ale oni mi byli pořád v patách. Jel jsem autem a jeden z jejich vozů byl pořád za mnou. Když jsem vystoupil, zastavili a šli za mnou. Zajel jsem zpátky do hotelu, převlékl jsem se a seběhl dolů. Pokud znáte hotel Evropa, víte, že se dá sejít po takovém schodišti a tam jsou ještě jedny dveře. Velmi zajímavé. Sundal jsem si brýle – bez brýlí se stáváte jiným člověkem – a vyklouzl jsem ven, aniž by si mě všimli. A co je ještě zajímavější: dostal jsem teď do rukou svazky, které na mě vedli... Utekl jsem jim 11. srpna a další záchyt tam mají až z třináctého. Takže jsem se jich na dva dny úplně zbavil.

Zamířil jsem k synovi Sekerky, který nám dělal v šedesátých letech kameramana, pak přišel Vladimír Škutina. Točil jsem Škutinu, předsedu svazu novinářů Jiřího Hofmanna, liberálního komunistu, dále bratry Šlingovy, syny Šlinga, který byl pověšen spolu se Slánským. Pak mě vysadili poblíž holandské ambasády, pásky jsem měl v kapse. A najednou jsem si všiml, že mě zas někdo sleduje. No ale na ambasádu jsem se dostal a předal pásku vyslanci, který ji nosil v kapse tři měsíce, než měl cestu do Holandska. K tomu došlo 12. srpna. Třináctého jsem měl schůzku s paní Procházkovou, vdovou po známém opozičním spisovateli Procházkovi. Měli ji vyzvednout v kavárně a odvézt domů. Já si mezitím všiml, že před domem stojí auta, která mě už dříve sledovala. Nikoho ale nezatkli. Každopádně mi bylo jasné, že mě našli, takže jsem se po natáčení vrátil do hotelu. Pak příběh další známý z toho domu a povídá mi, že zatkli Sekerku, u něhož jsem byl a který vyzvedl Procházkovou. Až teď jsem viděl fotky, které pořídili při sledování, fotky Procházkové s Jiřím Sekerkou a ještě někým, koho nedokázali určit. Takže si myslím, že sledovali spíš Procházkovou než Jiřího. Pak ho zatkli, mě nezatkli, nerozuměl jsem tomu, prostě asi nechtěli. V šest hodin mi měla volat paní Sekaninová, členka parlamentu, která svého času hlasovala proti dočasnému pobytu sovětských vojsk v Československu. Řekl jsem si: Dobře, vyřídím telefon a vrátím se do hotelu. Pak ale přišli estébáci se Sekerkou.

Až později mi došlo, že jen od něj se mohli dozvědět, že jsem u něj doma. A tak mě přišli zatknout. V kapse jsem nosil kontakty na lidi, s nimiž jsem se chtěl v Československu setkat, spolu s krabičkou zápalek. A vždy než jsem šel spát, jsem zamkl dveře, abych měl případně dost času. No a když zatkli mého přítele, říkal jsem si: Člověk nikdy neví. Měli tam zrovna krb. Kontakt na šest Holanďanů, na Jana Němce a na Vaculíka jsem si opsal, zbytek jsem spálil. A když pak přišli, hned se začali prehrabovat

v popelu. (smích) *Vidíte? Je to pryč, spálil jsem to!* (smích) Tak mě odvezli na stanici. Jenže já ten menší seznam měl pořád v kapse... nevěděl jsem, co s ním, jestli ho zapálit přímo v kapse. Jít na toaletu – to mi připadalo příliš průhledné, to dělá přeci každý zločinec, který se potřebuje něčeho zbavit. (smích) Pak mě někam vezli autem, do vězení. V cele jsem se musel svléknout, takže si v *Rudém právu* můžete přečíst, co u mě tenkrát našli. (smích) Mohlo to být tak 27. srpna 1970.

No tak jsem tedy skončil ve vězení, kde jsem strávil celkem týden. Hned druhý den mě vyslychal nějaký úplný blbec. Pozdravil jsem a řekl jsem mu, že nemohu vypovídat, protože podle zákonů nizozemského království je novinář povinen chránit své zdroje. Což nebyla pravda, on to ale samozřejmě nevěděl. Tak mě odvedli zpět na celu. Pár dní předtím jsem se setkal s nizozemským velvyslancem, jemuž jsem řekl, že je jen otázkou času, než mě seberou, a že se mu budu pravidelně hlásit. To byla středa a ve čtvrtek mě skutečně sebrali. Z ambasády se ještě nechtěli vyptávat na ministerstvu zahraničí, nechtěli dráždit hada bosou nohou, jak se říká. Pak přišel víkend, a když jsem se neohlásil ani v pondělí, zeptali se konečně na ministerstvu zahraničí, co je se mnou. Řekli jim, že nevědí. A skutečně to nevěděli, protože StB jim nic neřekla. Později jsem se dozvěděl, že se kvůli tomu Zamini a StB trochu chytly. *Jak jste mohli zatknout cizince a nic nám o tom neříct? Musíte ho hned propustit!* O tom jsem ale tehdy nic nevěděl.

A další den, v úterý, mě vyslychali od devíti hodin od rána do pěti odpoledne, jen s krátkou přestávkou na oběd. Z výslechových materiálů jsem se teď dočetl, že jsem jim našťástí opravdu nic neřekl. Ptali se na různé lidi a došlo i na Šlingovy. Proč Šlingovi, chtěli vědět. Řekl jsem, že jsem slyšel, že jsou to zajímaví lidé, že to nemá co dělat se starým Šlingem. Ale že jsme se ještě nesetkali, takže... Až pak jsem zjistil, že věděli, že jsem se Šlingovými mluvil, nic na to ale neřekli. A nakonec – protože celý výslech probíhal německy s překla-

datelem a protokol byl samozřejmě česky – povídám tomu Janu Pichltovi, který mě vyslychal, že ten papír nepodepíšu, protože nevím, co tam stojí. Že bych se třeba mohl přiznat k tomu, že jsem se pokusil zavraždit prezidenta Svobodu. Řekl, že k tomu se ještě vrátíme. To bylo poprvé, co projevils alespoň špetku smyslu pro humor. Takže jsem to nepodepsal. Ale úplně na závěr mi řekli, že musím podepsat ne to, že souhlasím s tím, co je tam uvedeno, ale jen prostě potvrdit, že jsem tam byl. Později to na mě zkoušeli, že jsem podepsal... trval jsem ale na svém, že je to hloupost, ať mi ukážou můj podpis na každé stránce... Další den už mě museli pustit. Na rozloučenou mi alespoň řekli, že si to vyřídí s mými přáteli. Odjet jsem mohl vlastním vozem. Takhle to tedy bylo s StB...

Musel jste opustit zemi?

Ano, byly čtyři hodiny a v šest jsem musel být za hranicemi. Říkal jsem jim, že to nemohu stihnout, protože silnice byly v ještě horším stavu než nyní. Že to někde napálím do stromu. Řekli mi, že to už je moje věc. A ať nikomu nevolám. Mimo Prahu bych se stejně těžko někam dovolal. No ale na hranice jsem to stihl právě včas. Byli tam zrovna dobří chlapíci, kteří už mě znali a řekli jen: *Vida, akorát na čas!* (smích) Teď se směju, ale bylo to samozřejmě velmi stresující. Dost jsem se bál. Ne že bych měl strach o život, bál jsem se, abych špatně vypovídal. Cítil jsem se být dost nad nimi, byli skutečně hnusní. Padouši každým coulem. Takže z morálního hlediska jsem cítil, že je jasně převyšuji. No ale když jim lžete... a někdy je to vaše povinnost... je třeba lhát koherentně, což není snadné, protože jedna lež si žádá další. Proto jsem se rozhodl, že příště už se s nimi nebudu vůbec bavit. Což jsem si mohl vyzkoušet právě při van der Stoelově návštěvě. A to je asi tak všechno...

Adam Hradílek

Rozhovor byl pořízen 16. 11. 2010 při udílení Ceny Václava Bendy a předávání medailí Za svobodu a demokracii.